

Erdészeti nemesítési konferencia

Immár szokássá válik, hogy az iskolakezdettel elnéptelenedő üdülők tudományos megbeszélések, tanácskozások színhelyévé válnak. Így jutott szeptember elején az Erdészeti Tudományos Intézetnek a Tudományos Akadémia Erdészeti Főbizottsága és Erdészeti Nemesítési Albizottsága, az Országos Erdészeti Főigazgatóság, valamint egyesületünk közreműködésével rendezett erdészeti növény-nemesítési megbeszélése a Vas megyei tanács példászerűen vezetett, hangulatos bozsoki üdülőjébe.

Magát a tanácskozást bemutató előzte meg. Ezen az Intézet kutatói a nemesítési munka sorrendjében először is azokból a legkiválóbb állományokból adtak ízelítőt, amelyek a további munka alapjai. Az ország egész területére kiterjedő tölgyes övre való tekintettel elsőnek *Kemenestaródfa határában, a Pinka árterületén álló 120 éves „Bagóné” kocsányostölgyes került bemutatásra*. A felsőszintben szinte teljesen zárt állomány az egyenes, hengeres és tekintélyes magasságig ágizsza törzseivel, a hektáronként 567 m³-t kitevő fatömegével mindig igen hatásos. A nyugati határvidékre jellemző *erdeifenyőt a bemutatón a Zalabaksa határában fekvő magtermelő állomány képviselte*. Ez 80 éves korban 558 m³-t mutat, törzsei 31—33 m magasak, átlagosan 50 cm átmérőjűek, s bár meglehetősen durva ágúak, a nemesítésnek mégis jó alanyai. További rendkívül megkapó képek várták a bemutató résztvevőit a *zajdai erdeifenyvesek között tett erdeivasúti séta* során. A bemutató első napját *egy zalai árbocakác kísérleti terület* tette emlékezetessé. *Zalaszentiván határában* a 25 éves állomány hektáronként 1312 törzse átlagosan 21 m magas, 15,3 cm átmérőjű és többszöri benyúlás után ma 297 m³-es élőfakészlettel rendelkezik. A meglepően egyenes és hegyesszögben álló ágakból álló finom koronán keresztülfutó törzs valóban örökítésre méltó.

A bemutató másnapján először ismét *erdeifenyő magtermelő állományok kerültek bemutatásra Pornóapáti határában* és itt volt alkalmunk néhány rendkívüli méretű vörösfenyő elítfát is láthatni.

Magának a nemesítő munkának a folyamatába, sőt bizonyos tekintetben eredményeibe is *az Intézet kámoni arborétumában, bajti plantázsában és sárvári telepén* tett séta során nyerhettek bepillantást a résztvevők. A kámoni kertben részben honosítási munka folyik. Összesen 2200 növényfajt tartanak itt nyilván és ezek között kereken 300 a fenyőfélék száma. Az 50—60 éves telepítések már sok értékes adatot szolgáltatnak a honosítási vizsgálatokhoz. A kerthez csatlakozóan 1952—55-ben telepített erdeifenyő klonyúteményben 330 anyafa 1000 oltványán folyik a plantázsmunka. Ugyancsak 1000 oltvánnyal dolgozik a sárvári állomás bajti magtermelő ültetvénye is. Az itt szerzett tapasztalatok és nem utolsósorban az elért 40 kg/ha-os erdeifenyő magtermés adja az alapot a magtermelő ültetvények országos bevezetéséhez. A sárvári állomáson különösen az oltványkészítés érdekelte a látogatókat, valamint az itt előállított akác-poliploidok, különösen azután, hogy a megsokszorozódott kromoszómákat a mikroszkópon keresztül saját szemükkel is láthatták.

A kétnapos bejárás után került sor a zárthelyi megbeszélésre. *Dr. Keresztesi Béla* intézeti igazgató mint házigazda üdvözölte a megjelenteket és köztük *Chmielewski W.* és *Kociecki S.* adjunktusokat a varsói erdészeti kutatóintézetből, *Clonaru A.-t*, a román nyárfakutató kísérleti állomás vezetőjét, *Radulascu D.* főmérnököt, a bukaresti erdészeti minisztériumból, valamint *Ivanikov S. P.-t*, a puskinói erdészeti szelekciós és maggazdálkodási laboratórium vezetőjét és *Nyikolajenko V. T.-t*, az össz-szövetségi tervezési kutatóintézet osztályvezetőjét Moszkvából.

Az előadások sorát *dr. Nemky Ernő* egyetemi tanár, mint az *Akadémia erdészeti nemesítési albizottságának elnöke* nyitotta meg, összefoglalva a munka során eddig megtett utat és az erdészeti növény-nemesítés mai helyzetét. Utána *Mátyás Vilmos* tudományos főmunkatárs a magtermelő állományok kérdésével foglalkozott. Elismerve, hogy a fenyők esetében a magas fákról való begyűjtés megoldatlansága miatt a magtermelés feladata nagyrészt a plantázásokra hárul, a legértékesebb állományoknak fenntartása mégis elkerülhetetlen a jövő genetikai és szelekciós munkájának biztosítása érdekében. Lombos fáink esetében az ültetvényes magtermesztés legfeljebb a gyorsannövő hazainyárok és akác tekintetében jöhet szóba, a viszonyaink között legfontosabb tölgy és bükk esetében továbbra is a magtermelő állományokra leszünk utalva. A feladat itt tehát az, hogy fokozzuk és állandósítsuk a magtermést. Az erre irányuló vizsgálatait azt mutatják, hogy meglehetősen pontosan meghatározható lehetőségek vannak.

Retkes József tudományos munkatárs a fenyőnemesítés eddigi eredményeiről számolt be. Támogatta a fenyő magtermelő állományok fenntartására irányuló törekvést, mint a származási kísérletek melletti legfontosabb állományszelekciós tevékenységet.

Ismertette az egyedi szelekció terén megtett és az első erdeifenyő anyafának 1952-ben történt kijelölésével kezdődött utat. Beszámolt a klonvizsgálatok során szerzett, már igen jelentős tapasztalatokról. A nagytölelencseként működő magtermelő plantázs alapján már számos súlyos hibát sikerült kiküszöbölni a szaporító anyagból országos viszonylatban. A nemesítő számára legnehezebb feladatot jelentő utóvizsgálat csak 1962 tavaszán indult meg oltványokról szedett szabadbeporzású mag vetésével, az első

A konferencia elnöksége

keresztzései utóvizsgálati telep létesítésére majd csak 1966 tavaszán kerülhet sor. Két-harmad évtized szükséges tehát ahhoz, hogy olyan klónok álljanak az erdőgazdálkodás rendelkezésére, amelyekről nagyobb arányú teljesítménynövekedést és minőségjavulást várhatunk.

Dr. Tuskó László, a soproni Erdészeti Technikum igazgatója az országos térfoglalását messze meghaladó fontosságú fafajra — a vörösfenyőre — vonatkozó nemesítési munkáját ismertette. Ennek eredményeként a kijelölt 174 törzsfá ma már hazánk

Clonaru és Radulescu, román küldöttek (középen) az iharosi populétumban

legfontosabb előfordulásait felöleli és a soproni fajtagyűjteményben ezeken kívül további 106 külföldi törzsfá 3—5 oltványa is szerepel. A munka több spontán fajhibridre is kiterjed, s ivaros keresztzési kísérletek is történtek. Az évtizedes munka eredményeként Sopronban, a Börzsönyben 1—1 ha-os magtermelő ültetvény áll és az ország több más helyén további, összesen 4 ha plantázs készül.

A nyárnemesítés eredményeiről *dr. Kopecky Ferenc*, az Intézet Északdunántúli Kísérleti Állomásának vezetője tartott előadást. Szavai nyomán kirajzolódott az a rendkívül egyenes, céltudatos út, amin járunk, és amit követve egészen rövid idő alatt soha nem sejtett eredményeket értünk és érhetünk el. A szelekciós nemesítés során a hazai anyag kiszelektálása és új gazdasági fajták bevezetése már egymagá-

ban is hatalmas eredményeket hozott. Különösen az 'I 214'-es olasznyár és néhány hozzá hasonló kultivar ígér máris megbízhatóan fölüeny sikert. Nemcsak biológiai és faterméstani, de a Faipari Kutató Intézet ipari vizsgálatai is ezt bizonyítják. Hasonlóan jó eredményt ígérnek a keresztezéses úton előállított fajhibridek is. Fajta-minősítő hosszúlejárátú klonkísérletek folyamatban vannak. A külföldi jó eredmények ösztönzésére megindult a nyár poliploid alakok indikálása is.

A fűznemesítés eredményeit *dr. Tompa Károly* egyetemi docens vázolta. Az 1952-ben kezdődött munka során eddig 26 fehérfűz törzsfát szelektáltak és ezek anyagából törzssanyatelepet létesítettek. Fajtagyűjtemények létesítés alatt állnak. A fűzek nagy plaszticitása, a sok fajta, változat és forma előfordulása, fajkeresztezési képessége és a poliploid alakok természetbeni nagyszámú előfordulása reményt nyújt a fűznemesítés gyors előrehaladásához.

Dr. Keresztesi Béla intézeti igazgató újabb adatokat ismertett az árbocjellegű akácfaajtákról. Gazdag adatokkal alátámasztott mondanivalóját összefoglalva megállapította, hogy a zalai, az árboc és nyírségi akácfaajták a közönséges akácnál számottevően nagyobb faterméssel, több mint kétszeres bruttó forinthozammal tűnnek ki és a fajtaösszehasonlító kísérlet első évi felvételi adatai alapján a jó tulajdonságaik genotípusosan megalapozottak. Elszaporításuk tehát célszerűnek mutatkozik — belőlük kísérleti magtermelő ültetvény létesítése szükséges, másrészt ki kell kísérletezni tömeges vegetatív szaporításuk olesó módját.

Dr. Szőnyi László tudományos osztályvezető a Magyarországon beállított származási kísérleteket ismertette. Rámutatott arra, hogy a származáskutatás jelentősége egyre nagyobb, mivel az egész országra kiterjedően elkészült termőhelyfeltárás megállapította, hogy az őshonos fafajok a rendkívül változatos termőhelyeket jól hasznosítják ugyan, de számos esetben eredményesebb, gazdaságosabb az idegen származások telepítése. A régebbi ilyenirányú munkákat sajnos sorozatos balszerencse kísérte, így csak az újabban telepítettek értékelhetők. Ezek közül mutatta be Szőnyi a Gödöllőn 1958-ban telepített feketefenyő származási kísérletet — rendkívül szemléletes módon: kisfilmen. A mágneses hanggal kísért 8 mm-es színesfilm meglepő mozgalmas-sággal szemléltette az egyébként sztatikus témát és hívta fel a figyelmet az audiovizuális publikációnak ezen igen hatásos módjára. A filmtechnikai megoldásért az Intézet fotolaboratóriumának vezetőjét, *Michalovszky Istvánt* illeti az elismerés.

Az erdeifenyő magplántázásokban folyó munkáról *Bánó István* tudományos munkatárs számolt be. Kutatásuk célja az, hogy klónjaik magtermesztési értékét határozzák meg, mert az utódvizsgálatok kiértékeléséig ez szolgálhat a plantázások klónösszeállításának alapjául. Ezeknek a megfigyeléseknek alapján a Dunántúl magszükségletének fedezésére 50 ha-os ültetvény létesítése Salköveskúton már folyamatban van, az alföldi plantázás létesítése Gödöllőn szintén előkészítés alatt áll. Az Északi Középhegység részére előreláthatóan a Mátrában telepítenek plantázst. Bár a munka egyelőre az erdeifenyőre szorítkozik, a többi fafajjal is folynak a plantázstelepítési előkészületei.

Az előadások sorát *dr. Páris János*, az MTA tudományos munkatársa zárta igen nagy érdeklődéssel fogadott fejtegetéssel. Felhívta a figyelmet ugyanis az öröklöttségnek élettani mutatók alapján való felismerhetőségére. Megállapítása szerint az egyed megjelenésének az anyagcsere képezi az alapját — a morfológiai jelek a biokémiai folyamatok velejárói. Különösen az RNS-P: DNS-P, valamint az RNS-P: protein arány látszik rendkívül alkalmasnak az egyes klonok elkülönítésére és rangsorolására. Az erdeifenyő hajtástűk tápanyagforgalmának időszakos vizsgálata során megállapította, hogy a gyakori vizsgálat helyett elegendő a novemberi állapot meghatározása, mert ez oly mértékben tükrözi a tápanyagellátottságot, hogy ennek alapján az elkülönítés és rangsorolás megtehető.

Az igen alaposan előkészített és gyorsan pergő, a figyelmet élénken lekötő előadások után első hozzászólóként *Nagy József*, a Vas megyei Tanács mezőgazdasági osztályának vezetője meleg szavakkal köszöntötte a konferenciát és kérte az erdész nemesítők segítségét a megye szelídgesztenye rekonstrukciós munkájához. A kiiregedett állomány felújítására a megye most 100 ha-os telepítési tervet dolgoz ki a termelőszövetkezetek bevonásával. *Dr. Gál János*, az Erdészeti és Faipari Egyetem rektora az Akadémia erdészeti főbizottsága nevében üdvözölte a megbeszélés résztvevőit és a nemesítés jelentőségének elismerését azzal támasztotta alá, hogy az egyetem a nemesítés oktatását e most induló tanévvel kezdődően önálló tárggyá teszi. Sürgette azonban a nemesítési eredmények hasznosításának intézményes biztosítását. Javaslatot tett a mezőgazdasági és kertészeti fajtaminősítő törvényeknek az erdészetre való kiterjesztésére annak érdekében, hogy az erdészeti nemesítők eredményei az erkölcsin kívül anyagi elismerésben is részesíthetők legyenek. Végül

a hazai szakmai együttműködésen túl nemzetközi összefogást sürgetett. *Danszky István*, az Országos Erdészeti Főigazgatóság nevében fejezte ki elismerését a nemesítőkkel szemben és kilátásba helyezte azt, hogy a fajtaminősítés kérdése a Főigazgatóság intézkedése alapján a jövő évben megoldásra kerül. *Dr. Marjai Zoltán*, a Gödöllői Áll. Erdőgazdaság maggazdálkodási szakelődője biológiai, munkaszervezési és gazdaságossági érvekkel támogatta magtermelő plantázsok létesítését és bejelen-

Chmielewski és Kociecki lengyel küldöttek a bajti nyárfagyűjteményben

tette, hogy erdőgazdasága 110 ha magtermelő ültetvény telepítését tervezi valamennyi magszükségletének ellátására. Az esetleges elemi károkra hivatkozó ellenvetéseket megfelelő tartalékolás kilátásbahelyezésével hátrította el. *Dr. Boros Zoltán*, a Szombathelyi Áll. Erdőgazdaság erdőművelési csoportvezetője mély elismeréssel fogadta az erdész nemesítők eredményeit, de a magtermelő ültetvények koncentrált telepítését aggályosnak tartotta és szétszórt létesítésüket javasolta 50 ha-on aluli kiterjedésben. *Jancsó Gábor*, az Északzalai Áll. Erdőgazdaság főmérnöke szintén őszinte meg-

Ivannyikov szovjet delegátus (balszélén) a sárvári kísérleti állomáson

becsüléssel emlékezett meg a nemesítő munkáról annak a kifejezésével, hogy viszonyaik között erdőgazdaságát elsősorban az árbocakác mielőbbi terjesztése érdekli.

Nem fukarkodtak az elismeréssel a külföldi vendégek sem. A kötelező udvariaság szólamain túl határozottan érezni lehetett a hazánkban elért eredmények őszinte megbecsülését. *Clonaru*, a román küldött a sárvári állomás munkáját világszínvonalúnak ismerte el, eredményei hozzájárulnak a világ erdőgazdálkodásának fejlődéséhez. *Ivanikov* szovjet küldött egyenesen elképesztőnek ítélte az erdeifenyő magtermelő ültetvényekben elért terméseredményeket, a látottak alapján elismerte, hogy Magyarország az élen jár az erdészeti nemesítés terén és a tapasztaltak értékes ösztönzésül

szolgálnak saját munkájukban is. A külföldi vendégek egyben beszámoltak saját eredményeikről, ezek viszont nálunk hathatnak ösztönzően a még jobb, még szélesebb körű munkára.

A konferencia utolsó napján a résztvevők a soproni egyetemet látogatták meg, majd *dr. Tompa Károly* adjunktus bemutatta a kőhidai fűz fajtagyűjteményét, *dr. Tuskó László* igazgató pedig a vörösfenyő fajtagyűjteményébe és fajtakísérleti telepre kalauzolt. A vörösfenyővel való munka jelentőségére a daloshegyi közismert vörösfenyves igen szemléletesen hívta fel a figyelmet. A bemutatót és vele egyben magát a konferenciát is a *Kisalföldi All. Erdőgazdaság Kapuvár-iharosi populétuma zárta be*. Ebben az országszerte legjobban sikerült nyár klóngyűjteményben mérhető le leginkább, hogy mit jelent a fajta helyes megválasztása. Óriási az az évi fatömegvesztés, amely csupán a gyengébb hozamú fajta termesztése révén következik be! Legjobban nő itt — de valamennyi populétumban is — az 'I 214' olasznyár, figyelemre méltó a 'regenerata erecta' néven kísérletbe vont fajta kiváló növekedése, fatömeghozama majdnem háromszorosa az ártéri nyárerdeink zömét alkotó korainyárénak...

A záró helyszínen az erdőgazdaság nevében *Horváth László*, erdőművelési csoportvezető köszöntö meg a szavakkal valamennyi erdész nemesítőnek azt a segítséget, amit gazdasági eredményeik elérésében tőlük kapnak és kívánt nekik az olasznyárhoz hasonló további sok sikert. Az erdőgazdaságoknak ilyen viszonyulása a nemesítés kérdéséhez, a bemutatón tapasztaltak szerint, általános. Ez rendkívül figyelemre méltó jelenség, mert azt mutatja, hogy túl látnak a természetes erdőtípuson és előítélet nélkül törekszenek a bővített újratermelésre.

Jérome René

A magyarországi erdészeti nemesítés helyzete

DR. NEMKY ERNŐ

Az erdőművelés elsődleges feladata magas fahozamú, értékes és a károsításoknak ellenálló állományok minél gazdaságosabb nevelése. Ez a feladat egybeesik az erdészeti nemesítés elsődleges céljaival. Ezért az erdészeti nemesítés egyes vonatkozásaiban régóta az erdőművelés legfontosabb és legáltalánosabban alkalmazott módszere.

Nem véletlen tehát, hogy az erdészeti nemesítés legáltalánosabb elvei és gyakorlata az erdőműveléssel együtt alakult már akkor, amikor még a mai értelemben vett erdészeti nemesítésről szó sem lehetett. Viszont az erdészeti nemesítési tudomány önálló kifejlődése visszahatott az erdőművelés további fejlődésére. Más oldalról indult és alakultak ki az erdészeti nemesítésnek azon módszerei, amelyek függetlenek az erdőművelés napi teendőitől, és külön örökléstani és nemesítési felkészültséget kívánnak meg.

Az erdészeti nemesítés körébe tartozó eljárások közül tehát:

1. egyesek az erdőműveléssel együtt fejlődtek ki, annak fontos részét képezték, s ma is az erdőgazdálkodás mindennapos erdőművelési feladatai körébe tartoznak;
2. idegen (exóta) fafajok honosításával kapcsolatosak;
3. ezeken kívül esnek.

1.

Az erdőgazdálkodás mindennapi erdőművelési feladatai közé az alábbi nemesítési eljárások tartoznak: magtermesztő állományok kijelölése, fenntartása, s ilyenek telepítése; szelektált állományokból, csoportokból, egyedekről való maggyűjtés; magszármazási körzetek kijelölése és elhatárolása; csemeték szelektálása, osztályozása; ápolóvágások és tisztítóvágások gondos elvégzése; javafák, illetve „V” fák kijelölése és ilyen gazdálkodás folytatása; dugványozással telepített fafajok esetén szelektált, nemes dugványanyatelep létesítése és ilyen anyaggal való erdőtelepítés, ill. fásítás.

Mindezek a nemesítési feladatok, ha egyelőre sajnos nem is maradéktalanul és tökéletesen végrehajtva, de mindenesetre utasításokban rögzítve a mindennapi erdőművelés szolgálatában állanak, s szolgálják a fahozamfokozás általános alapjait. Ezek közül meg kell említenünk az Országos Erdészeti Főigazgatóság kiadásában megjelent következő összefoglalásokat: *Erdőnevelési Utasítás*, 1956; *Erdészeti Magdálkodási Utasítás*. 1958; *Erdősítési és Fásítási Utasítás*, 1959.